

danilo kiš

elbeszélése

A holtak enciklopédiája című Danilo Kis-kötetnek egy elbeszélését már ismeri a magyarországi olvasó is: Esterházy Péter közölte Bevezetés a szépirodalomba című könyvében a Mily dicső a hazáért halni című művet, melyet - akárcsak az itt közölt novellát - Bojtár B. Endre fordított magyarra. A holtak enciklopédiája 1986. nyarán - három évvel a szerző kiadás után - magyarul is megjelent Borbély János fordításában, a Forum kiadásában. 2000 példányból bizonyára kevés jut el Magyarországra; ezért közöljük örömmel ezt a fordítást.

A Királyok és bolondok könyvében szó esik az Antikrisztus titkos szervezetének tagjairól: Machiavelliről, Marxról és egy bizonyos B.O. Novszkijről, a "bolsevik Hamletről", aki a halál angyala volt az orosz forradalomban. Novszkij Danilo Kis leghírhedtebb hőse a Borisz Davidovics síremléke című kötetben. A két művet nemcsak ez köti össze. Az általunk közölt elbeszelés szerepelhetne az 1976-os gyűjteményben is, míg annak összes novellájára érvényes az, amit a szerző A holtak enciklopédiájának Postscriptumában ír: "Az ebben a könyvben olvasható történetek mindegyike többé-kevésbé egy téma, egyetlen metafizikainak nevezhető téma jegyében fogant: a halál..." [z a téma Danilo Kis műveiben már az 1962-ben megjelent 44. zsoltár című haláltábor-regénye

/"Oda dobtaál minket vágó-juhok gyanánt, és szétszórtaál minket a nemzetek között."/ Oda központi helyzetű, akárcsak a zsidóság kérdése. Egy nyilatkozata szerint - Heine után - Családi szerencsetlenségnek nevezné el azt a regényciklusát, amelynek hőse Eduárd Sam, ez a modern Ahaszvérus, akiről így ír Füvenyóra című regényében: "Csak annyit tudott, hogy be kell töltenie a nagy prófécia egy fejezetét, mert meg volt írva élete könyvében, hogy kóborolni fog és menekülni 'fejveszetten'..." Az itt közölt elbeszélésnek nincs olyan hőse, mint Novszkij vagy Eduárd Sam, akiről így ír Bori Imre: "Romantikusok indulnak életútjukon, és nihilisták, kiégett szívű arkangyalok fejezik be földi pályafutásukat, hogy legendájuk éljen tovább." A Mily dicső a hazáért halni Esterházy grófja is ilyen, a semmi közvetlen közelében járó romantikus hős. A novella ezekkel a szavakkal ér véget: "A történelmet a győztesek írják. A nép legendát sző. Az írók képzelődnek. Bizonyos csak a halál."

A Királyok és bolondok könyvének hőse egy irtózatos könyv, "a rágalmazás remekműve". A Borisz Davidovics síremléke a sztálinizmus anatómiájáról szól /hogyan falja fel a forradalom tulajdon gyermekeit/, az alábbi elbeszélés az antiszemitizmus prokláráról. A tények mögötti valószínűtlen homályban időtlennek tűnő pogromok és a cári titkosrendőrség által Szibériába hurcolt álforradalmárok látszanak. A dokumentálható tényeknek és a fantasztikumnak ez a nyugtalanító azonossága egy történetet juttat eszünkbe, amely Babeltól származik; Sinkó Ervin könyvében, az Egy regény regényében olvashatjuk: Babel a kollektivizálás idején ismerős ukrán falvakat járt végig, mégis úgy hatott rá az ismerős táj, mint egy hallucináció. Egy éjjel álmából fojtó csend ébresztette fel, s rádöbben a hallucináció okára: nem hall kutyaugatást, semmiféle zajt, a falvakban nincs egyetlen élő állat sem. Az a realitás, amelyet Danilo Kis történelme mutat, ugyanilyen hallucináció számunkra, valószínűtlen lázálom.